

wandeling
5 km

Het andere Culemborg

Stadswandeling

CULEMBORG KLOPT!

Deze stadswandeling is een uitgave van Stichting Bureau Toerisme.
Coördinatie vormgeving, fotografie en drukwerk: Stichting Bureau Toerisme.
Niets uit deze uitgave mag openbaar gemaakt worden zonder voorafgaande toestemming van Stichting Bureau Toerisme. Aan de inhoud van deze routegids is de grootst mogelijke zorg besteed. Uitgever en coördinator dragen echter geen verantwoordelijkheid voor de inhoud en kunnen derhalve niet aansprakelijk gesteld worden voor onvoorziene gevolgen. Druk- en redactionele fouten zijn derhalve voorbehouden.

2023 © copyright

HET ANDERE CULEMBORG

Welkom in Culemborg!

Culemborg heeft een rijke geschiedenis die tot de middeleeuwen teruggaat. De stad ligt centraal in Nederland en is omgeven door een uniek rivierenlandschap, de Betuwe en de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Een Vrijstad in hart en nieren: eigenzinnig, ondernemend, gastvrij en duurzaam. Er kan veel: genieten van eeuwenoude straten, bijzondere winkels, mooie restaurants met gezellige terrassen, cultuur proeven of struinen langs de rivier.

Deze stadswandeling voert vanuit de Gelderlandfabriek bij het NS-station en laat een heel andere kant zien van het Middel-eeuwse stadje. De route voert eerst door de grootste ecologische wijk van Nederland: Lanxmeer. Verder gaat het langs het riviertje de Meer, waar Culemborg op de oeverwal hiervan is gesticht. Daarna loopt de route de binnenstad in door karakteristieke straatjes, over de Markt en langs de stadssingels. Kortom, maak kennis met de nieuwe en historische kant van Culemborg!

Stadsgeschiedenis in vogelvlucht

De geschiedenis van Culemborg gaat heel ver terug. Al in de 14e eeuw werd de stad een

Vrijstad met eigen rechtspraak. Culemborg was toen een centrale marktstad en er ontstond later een levendige industrie. Armen en zieken vonden verzorging in de stad in het Pietersgasthuis en ouderloze kinderen werden vanaf 1560 opgevangen in het Elisabeth Weeshuis (nu een museum). Als belangrijke stad en handelscentrum werd Culemborg in woelige tijden beschermd door drie wallen en grachten, met zeven stadspoorten. Veel monumentale gebouwen getuigen nu nog van de rijke historie van Culemborg. Nieuwsgierig geworden? Met deze stadswandeling duik je echt in de geschiedenis!

START WANDELING

De stadswandeling begint en eindigt bij de Gelderlandfabriek, Stationsweg 7 naast het NS-station.

- 1 De Gelderlandfabriek
- 2 Lanxmeer
- 3 Water in Lanxmeer
- 4 Woningen in Lanxmeer
- 5 Onderland woningen
- 6 Archeologieheuvel
- 7 Kaswoningen
- 8 Waterwingebied en warmte
- 9 Watertoren
- 10 Stadsboerderij Caetslage
- 11 De Meer
- 12 Oostersingel 38 Dwarshuis (voorhuis van boerderij)
- 13 Janskerkhof
- 14 De Nieuwstad
- 15 Varkensmarkt
- 16 Oud Katholieke kerk
- 17 Binnenpoort
- 18 Markt
- 19 Stadhuis
- 20 Oude Vismarkt
- 21 De Vier Hoeken
- 22 De Fransche School
- 23 Scherpenhoek
- 24 Jan van Riebeeckhuis
- 25 Pietersgasthuis
- 26 Lutherse kerk
- 27 Achterstraat/Herenstraat
- 28 Elisabeth Weeshuis
- 29 Caffaigne
- 30 Middeleeuwse stadsmuur
- 31 Molen de Hoop

- 32 Urinoir aan de Burgemeester Keestrasingel
- 33 Stadsgrachten
- 34 Triowijk
- 35 Culemborgse Badhuis

1 De Gelderlandfabriek

De 'Gelderlandfabriek' is hét cultuurpodium in Culemborg. Oorspronkelijk was dit naast het spoor gelegen pand in 1868 een locomotief loods. De locomotief deed dienst om zware goederentreinen de brug over te duwen of te trekken). Vanaf 1936 werden er de 'Gelderland' meubels gemaakt. Na een heftige brand is hier nu een plaats waar veel bedrijvigheid is ontstaan. Het is in Culemborg dé ontmoetingsplek voor bezoekers, met o.a. het restaurant Una Volta, theatermakers, vormgevers en kunstenaars.

 Ga rechtsaf de trap af. Loop langs het station, Stationsplein. Aan het eind rechtsaf, Parallelweg Oost. Eerste weg links, Anna Blamanweg.

Lanxmeer

2 Lanxmeer

Lanxmeer is een inventieve, ecologische en autoluwe woonwijk, gebaseerd op het principe van duurzame stedenbouw. Lanxmeer heeft de sfeer van één grote tuin en heeft een grote diversiteit aan zeldzame planten en dieren. Het groen in de wijk wordt 'ecologisch beheerd' waardoor wilde planten en bomen de ruimte krijgen om te groeien. Bijzonder en uniek aan deze wijk is dat bewoners zelf het beheer van de openbare ruimte doen, in overleg en nauwe samenwerking met de gemeente.

Na parkeerterrein rechtsaf, Douwes Dekkerpad.

3 Water in Lanxmeer

Water speelt een belangrijke rol in de wijk en is zowel zichtbaar als onzichtbaar overal aanwezig. Een uitgekiend watersysteem zorgt voor zuinig gebruik en lokale zuivering. De helofytenfilters absorberen en zuiveren, via grind, zand en rietplanten afvalwater, dat afkomstig uit de hele wijk. De wortels van het riet ruimen de bacteriën op. Na deze filtering is het water voldoende 'gereinigd' om dit in het oppervlaktewater te lozen.

Zodra het 6 graden is en liefst vochtig weer kun je ze 's avonds en 's nachts op straat zien lopen, springen en kruipen: kikkers, padden en salamanders. In de wijk komen zeker negen soorten amfibieën voor, waarvan er één zelfs op de Rode Lijst, de lijst van beschermde diersoorten, staat.

 Aan het eind rechtsaf en direct links (pad rechtdoor vervolgen): Marten Toonderpad.

4 Woningen in Lanxmeer

De meeste woningen in Lanxmeer zijn in een hofstructuur gebouwd. Elke woning heeft een kleine privétuin die uitkomt op een gemeenschappelijke binnentuin. Er zijn geen schuttingen en daardoor heeft iedere hof een groene en open uitstraling. Veel bewoners ervaren de gedeelde tuin als hun eigen tuin en samen met de buurtbewoners zorgen zij voor de inrichting en het onderhoud.

5 Onderlandwoningen

Het bouwen van een woningen in en onder een laag aarde zorgt voor een bijzondere klimaatregulering in dat huis. Het blijft in de winter warm en is lang koel in de zomer. Deze 'onderland' woningen zijn in alle opzichten super geïsoleerd. De grote ramen en knusse patio's zorgen voor verrassend veel licht.

Onderlandwoningen

 Aan het eind linksaf: Multatulilaan.

6 Archeologieheuvel

Lanxmeer ligt op een kruispunt van twee oeverwallen van oude rivieren. Op de hogere gedeeltes vond al in de bronstijd bewoning plaats. De heuvel die hier nu ligt, beschermt een archeologische vindplaats waar resten uit de bronstijd, Romeinse tijd en middeleeuwen zijn gevonden.

 Eerste weg linksaf: Douwes Dekkerpad. Bij de bocht naar rechts: Henriëtte Roland Holstlaan. Tweede weg links: Annie Romein-Verschoorpad.

In de zomer wordt het grasland op de Archeologieheuvel in slingers of golven gemaaid, zodat er veel variatie ontstaat, wat voor vlinders en andere insecten ideaal is.

Archeologieheuvel

Kaswoningen

Watertoren

7 Kaswoningen

De grote kassen om deze woningen zorgen voor een isolerende laag lucht. Hierdoor blijft het er in de winter heerlijk warm. De woningen zijn met steenachtige materialen gebouwd en goed geïsoleerd. Daardoor blijven ze in de zomer ook lekker koel. Overtollige warmte in de kassen kan weg door de dakramen die automatisch open en dicht gaan.

Aan het eind links: = sintelpaadje en vervolgens rechtsaf door het klaphek pad vervolgen door een boomgaard.

8 Waterwingebied en warmte

In het hart van de wijk ligt het waterwingebied van Vitens, waar grondwater wordt gewonnen voor de drinkwatervoorziening van Culemborg en omgeving. Het drinkwater heeft een constante temperatuur van 12 graden Celsius en is daardoor als warmtebron heel geschikt voor de wijkverwarming. Thermo Bello, het eigen energiebedrijf van Lanxmeer, koelt het drinkwater een paar graden af met een warmtepomp en gebruikt die gewonnen warmte voor de verwarming van de woningen in de wijk.

Volgende klaphek door, paadje gaat over in Anna Blamanweg. Aan het rechtsaf en eerste weg rechts, Lodewijk van Deijsselhof. Aan het einde rechtsaf over een sintelpad. Linksaf sintelpad.

9 Watertoren

De watertoren uit 1911 is 35 meter hoog en heeft twee waterreservoirs van 200 m³. Tot 1971 bestond de bovenste rand uit prachtige bakstenen kantelen. Deze brokkelden echter af, waardoor er voor de veiligheid in 1971 een

aluminium rand op is gezet. De watertoren is sinds 2005 niet meer in gebruik. Het water wordt nu opgepompt in het naast gelegen pomphuis.

 Pad vervolgen tot zebrapad en Rijksstraatweg oversteken. Route loopt rechtdoor door klaphek heen. Voor stadsboerderij Caetshage, loop 100 m rechtsaf (open ma-zat).

10 Stadsboerderij Caetshage

Stadsboerderij Caetshage is een biologische zorgboerderij waar landbouw, veeteelt en natuur hand in hand gaan. Caetshage is een locatie voor natuur- en milieu-educatie en voorlichting aan scholen en bedrijven. Vijf hectare grond zijn bestemd voor akkerbouw, veeteelt, groente-, fruit- en bloementeelt. Daarbij staat er nog een insectenhotel en is er grote bijenstal. Tijdens openingstijden zijn de boerderijwinkel en het erf te bezoeken.

 Loop na bezoek aan stadsboerderij zelfde route terug. Terug bij klaphek nu rechtsaf, het pad tussen de akkers door van de boerderij. Aan het einde na klaphek brug over rivier De Meer oversteken.

Er is werkelijk van alles te vinden op de velden van Caetshage. Elke scherf of voorwerp onthult een stukje geschiedenis en is het bekijken waard. Joost Vahl heeft dat zogenaamde onbetekenende stadsvuil gerangschikt en omgevormd tot kunst, te zien onder de kapschuur op het plein.

Stadsboerderij Caetshage

De Meer

11 De Meer

Het riviertje De Meer wordt al in 1100 genoemd en voerde het water van de Rijn af. Het maakte deel van de verbinding tussen Utrecht en Den Bosch met trekschuiten: de huidige Meerkade.

Vanaf 1759 ging De Meer extra water gebruiken door de aanleg van de gewerenfabriek op het kasteelterrein. Hierdoor werd de Meerkade aangelegd. De watermolen van de fabriek, die de machines aandreef, werd in beweging gehouden door water uit de Lek dat via sluisjes werd ingelaten. Het overtollige water stroomde via De Meer en de later aangelegde Bisschopsgraaf naar de Linge.

Linksaf over wandel/fietspad Meerkade. Einde pad Beethovenlaan oversteken naar verhard wandel/fietspad. Bij brug rechtsaf, De Raaf. Einde van de weg linksaf, Schubertstraat. Einde weg 2 x oversteken, Weidsteeg + zebepad. Weg vervolgen, Oostersingel.

12 Oostersingel 38 Dwarshuis (voorhuis van boerderij)

Het dwarshuis dateert uit de vroege 19de eeuw, maar is in een later stadium herbouwd en gerenoveerd. Het huis is een herinnering aan de oorspronkelijk agrarische situatie van dit deel van Culemborg. Kenmerkend is de symmetrische gevelindeling met in het midden de ingang geflankeerd door twee vensters en recht boven de ingang een dakkapel. De gevel wordt beëindigd door een kroonlijst.

In de bocht oversteken. Weg vervolgen via pad door speelplaats, A.J. van Sijlpad. Einde van het pad linksaf brug over en linksaf, Oosterwal. Na school rechtsaf, Sint Janskerkstraat en weg naar rechts vervolgen.

13 Janskerkhof

Hier stond de St. Janskerk met een pastorie en een kerkhof, dat na de sloop van de kerk werd uitgebreid, maar in 1870 toch is gesloten. Archeologen hebben hier in de 20^e eeuw de contouren van de kerk en de pastorie blootgelegd. Bij het aanleggen van de parkeerplaats vond men bij opgravingen nog restanten van skeletten en oude grafzerken. Op de huidige parkeerplaats heeft men die daar als herinnering neergelegd.

Eerste straat linksaf, blijft Sint Janskerkstraat heten.

14 De Nieuwstad

Dit deel van de binnenstad had vroeger een dorps karakter. Dat kwam omdat er in de wijk veel boerderijen stonden van agrariërs die het te natte buitengebied waren ontvlucht. Nadat de Graaf van Holland aan het eind van de 14^e eeuw de Diefdijk had aangelegd en opgehoogd, steeg het waterpeil in het Culemborgse Veld. De daar wonende boeren verhuisden naar de hoger gelegen zandrug aan de zuidkant van Culemborg. Hun nieuwe plek werd daarom de Nieuwstad genoemd. De boeren behielden wel hun weilanden en akkers in het Culemborgse Veld. In de jaren zeventig waren de woningen in dit stadsdeel in zo'n slechte staat dat de hele Nieuwstad tussen Zandstraat en Westerwal op de schop ging. Maar een enkele stadsboerderij is nu nog wel zichtbaar.

Einde van de straat rechtsaf, Zandstraat. In de bocht hou rechts aan en ga naar de Varkensmarkt.

15 Varkensmarkt

In 1870 werd het statige herenhuis 'Maria Regina' gebouwd, door de uit Leiden afkomstige arts Leendert Fangman. Het markante huis heeft een aan het neoclassicisme ontleende gevelopbouw, terwijl de ornamentatie in neo-Lodewijk XIVe-stijl is uitgevoerd. Opvallend is de gevelindeling, waarbij de eerste bouwlaag van gepleisterd rusticawerk is voorzien en als plint moet worden opgevat voor de tweede bouwlaag, die fungeert als bel etage. Daarna heeft C.W. Dresselhuys' directeur van de TRIO sigarenfabriek er gewoond.

Aan de westzijde van de Varkensmarkt staat een rechthoekige bakstenen pomp met een hardstenen lijst die dateert uit de 18de eeuw. Deze pompen worden bekroond door een schild houdende leeuw met het stadswapen. Het is geen toeval dat de pomp zich bevindt aan de oude 'Voorstraat', zoals deze centrale, doorgaande hoofdas ook wel wordt genoemd. Het bochtige tracé van deze as volgt de oude loop van het riviertje de Meer.

16 Oud Katholieke kerk

Tijdens de Reformatie werd de Grote - of Barbarakerk in 1578 toegewezen aan de gereformeerden. De katholieken kerkten sindsdien in twee schuilkerken: één in de binnenstad in de zogenaamde 'Papenhoek' en een andere in de Nieuwstad. In 1836 is aan de Varkensmarkt 18 de huidige Oud-Katholieke kerk gesticht. Deze is gewijd aan de heiligen Barbara en Antonius Abt. Het betreft een eenvoudige rechthoekige zaalkerk en is een voorbeeld van de vroege neogotiek.

Boven het halfronde bovenlicht van de ingangspartij staat de Griekse tekst 'Pantocratori' Aan de Albeheerser. Bijzonder is de fraai gesneden stolpnaald van de toegangsdeuren. Bovenin is de Heilige Barbara afgebeeld, herkenbaar aan haar attribuut: een gekanteelde toren.

 Rechtdoor aanhouden, Binnenpoort.

17 Binnenpoort

De Lanxmeer- of Binnenpoort is de enige van de zeven stadspoorten die bewaard is gebleven. Nadat de stad in 1318 stadsrechten had gekregen volgde de ommuring van de oude binnenstad. De stadspoort stamt uit de veertiende eeuw, het bovenste deel uit 1557. In de nis staat een beeld van de heilige Barbara, de schutspatroon van Culemborg. Aan het huis op Binnenpoort 6 is boven de gracht een half rond zijtorentje met schiet-

Binnenpoort

Markt

Stadhuis

gaten zichtbaar, het restant van een voorpoort. In de gevel zijn herdenkingsstenen ingemetseld die herinneren aan de vele dijkdoorbraken en de gemeten waterhoogten.

 Onder de poort door en weg vervolgen over Markt en Oude Vismarkt.

18 Markt

Culemborg is altijd een belangrijke marktstad geweest voor boeren, handelaren en buitenlui uit de verre omtrek. De huidige dinsdagmarkt stamt nog uit de middeleeuwen. Aan de Markt lagen in de zeventiende eeuw de voornaamste herbergen. Aan beide zijden staan nog oude panden. Heel fraai bewaard is Markt 11, dat in 1549 is gebouwd. Bij nr. 8 en 34 staat een rechthoekige zandstenen pomp met dubbele uitlaat uit 1718/1719. De pompen heeft Lodewijk XIVe-details en zijn voorzien van het stadswapen en worden bekroond met een vaas. Het waterkunstwerk op het midden van de Markt is een verwijzing naar het hoogwater dat Culemborg heeft geteisterd: elk fonteintje geeft de hoogte van een dijkdoorbraak uit de afgelopen eeuwen aan.

19 Stadhuis

Het stadhuis is in 1534 gebouwd naar ontwerp van bouwmeester Rombout II Keldermans, in opdracht van vrouwe Elisabeth van Culemborg en haar echtgenoot Anthonis van Lalaing. Boven de kelderdeur staan twee leeuwen met het wapen van de familie van Elisabeth van Culemborg. Boven de hoofdingang van het stadhuis staan de letters A en E (Antonis en Elisabeth) en een Latijnse tekst: 'Ignis omnia consummabit' (Het vuur zal alles voltooien ofwel met enthousiasme kun je alles bereiken). Midden voor het stadhuis ligt

een blauwe steen. Hier werden vroeger misdadigers veroordeeld.

Op de rechterhoek van het stadhuis vind je een 'kaak', waar veroordeelden in de banden werden geslagen en zo te schande gezet. Hier komt de uitdrukking 'aan de kaak stellen' vandaan.

20 Oude Vismarkt

Wie goed kijkt ziet op de grijze gevelsteen boven de zijdeur van de aanbouw van het stadhuis een bijzonder tafereel. In 1428 was er een strijd gaande om de Utrechtse bisschopszetel, waarbij Sweder van Culemborg betrokken was als kandidaat-bischop. Jan van Buren, aanhanger van de andere kandidaat, probeerde met zijn legertje de stad én Sweder in handen te krijgen. De aanslag mislukte en Van Buren werd op de vismarkt door 'Kuilenburgse' visvrouwen in mootjes gehakt.

 Bij kruising rechtdoor, Tollenstraat.

21 De Vier Hoeken

De eerste bewoning in Culemborg is op deze plek ontstaan. De Vier Hoeken hebben altijd een belangrijke rol gespeeld in het stadsleven. In de Middeleeuwen moest iemand die zijn schulden niet kon betalen midden op de Vier Hoeken gaan staan om te proberen een borg te krijgen. Lang hielden boeren hier 'staande sociëteit' op zaterdagavond. En een begrafenistoet behoorde over de Vier Hoeken te gaan.

 Na kruising rechtdoor: Tollenstraat en loop door tot de driesprong.

De Fransche School

22 De Fransche School

Het huidige theater dateert uit 1846 en was indertijd een school voor de armere stadskinderen. In 1891 is een deel van het gebouw in gebruik genomen als Openbare Lagere School. Hier werd aan kinderen die goed konden leren onder meer Franse les gegeven. Vandaar de naam 'Fransche School'. Het gebouw heeft daarna nog dienst gedaan als brandweerkazerne, oefenlokaal voor de schutterij en werkplaats voor de stadsbus.

Eind negentiende eeuw waren er vaak overstromingen waarbij bewoners uit het omliggende Culemborgse veld naar de stad moesten vluchten. De Fransche School was dan het toevluchtsoord met een speciaal vloedlokaal. De deuren van dit lokaal bevonden zich op twee meter boven de straat. In 1855, bij hoog water, vonden hier 360 mensen onderdak.

23 Scherpenhoek

Miss Blanche springt hier direct in het oog, die sigaretten van het merk Virginia aanprijst. Deze reclamemuurschildering is rond 1925 aangebracht door Vilmos Huszár, kunstschilder en

Scherpenhoek

Jan van Riebeeckhuis

medeoprichter van kunstbeweging 'De Stijl'. Deze reclameschilderingen zag je veel in de eerste helft van de 20ste eeuw in het straatbeeld, maar zijn nu zo goed als verdwenen. De schildering is bijzonder zeldzaam.

24 Jan van Riebeeckhuis

Het Huis 'de Fonteyn' is bekend als het Jan van Riebeeckhuis. In dit 16e eeuwse pand is Jan van Riebeeck geboren, de stichter van Kaap de Goede Hoop. De geschiedenis van Culemborg is nauw verweven met die van Zuid-Afrika. De unieke kruidentuin aan de achterzijde van het huis, naar inzichten van Jan van Riebeeck, is het hele jaar toegankelijk.

Loop door tot aan de kruising.

25 Pietersgasthuis

Het Pietersgasthuis (een restant van het oorspronkelijke gebouw) is een van de oudste gebouwen van Culemborg. Het bood vanaf

1386 onderdak aan arme reizigers en zieken. Zelfs gewonde soldaten werden er verpleegd. Tot het gasthuiscomplex hoorde ook een eigen boerderij en een kapel. Uit oude rekeningen is gebleken dat het gasthuis tot ver in de 16^e eeuw nog als zodanig heeft gefunctioneerd.

26 Lutherse Kerk

In het rampjaar 1672 viel het Franse leger Culemborg binnen. Nadat ze vertrokken waren, besloot graaf Georg Friedrich van Waldeck-Pyrmont om de Kapel van het Pietersgasthuis te verbouwen tot Lutherse Kerk. Het huidige gebouw dateert uit 1839.

 Op kruising rechtdoor oversteken: Herenstraat.

Zogeheten Lutherrozen sieren de pilasters van de Lutherse Kerk en op het klokkenstoeltje prijkt een zwaan. Aan deze symbolen kun je een Lutherse Kerk meteen herkennen.

27 Achterstraat /Herenstraat

Beide straten vormden de Middeleeuwse achterstraten met daartussen de dwarsstraten naar de 'Voorstraat'. De Herenstraat ontleend haar naam aan de 'witheren'. Dat waren broeders van de abdij Mariënwaerd die een witte pij droegen. De abt van Mariënwaerd had voor hen in de straat een huis gekocht van jonker Everwijn, een oom van vrouwe Elisabeth van Culemborg.

 Na 60 meter:

28 Elisabeth Weeshuis

Dit voormalige weeshuis is gesticht uit de

Lutherse Kerk

Elisabeth Weeshuis

nalatenschap van Elisabeth van Culemborg. De poort heeft een gevelsteen met Latijnse tekst (vertaald): 'Der burg'ren kroost, te vroeg van ouderen zorg ontbloomt, ontvangt Elisabeth hier koest'rend op haar schoot'.

De wapens van Elisabeth van Culemborg en Antonis Van Lalaing staan erboven. In dit weeshuis (1560- 1952) groeiden meer dan 700 kinderen op. Het was het eerste nieuw gebouwde weeshuis. Nu bevindt zich de bibliotheek in het Elisabeth Weeshuis Museum. Achter het museum ligt een fraai aangelegde tuin en de meest authentieke stadsmuur van Nederland, die in 2003 gerestaureerd is. In de muur bevindt zich nog een deel van stadskasteeltje het 'Nije Huus', gebouwd na 1318.

Het Elisabeth Weeshuis Museum brengt hun verhalen tot leven. Een toegankelijke plek waar de bewogen geschiedenis van stad en bewoners tot leven komt.

 Herenstraat vervolgen, einde even linksaf, Everwijnstraat.

29 Caffaigne

Op nummer 9 bevindt zich het Caffaigne, waar de armen eeuwenlang gratis voedsel en logies konden krijgen. De naam is afgeleid van het Latijnse woord 'caffagium' waarmee het hoofdgebouw van een adellijk domein werd aangeduid. Het huis is rond 1532 gebouwd en werd in 1549 overgedragen aan de armen-instelling 'de Poth'. Arme lieden mochten van de Pothmeesters 'om Godswille' er voor niets wonen, maar later werden de huisjes gewoon verhuurd. Uiteindelijk was het pand opgedeeld in vier huisjes met een klein tuintje, bedoeld voor 'Roomsche armen'. Aan het einde van de straat staat Het Huys Mitter Hofstad, een voormalige stadsboerderij.

 Keer om en sla aan het einde linksaf, het Hof.

Caffaigne

30 Middeleeuwse stadsmuur

Op 6 december 1318 kreeg Culemborg stadsrechten van Johan van Beusichem. Een daarvan was het recht om de stad te ommuren om haar te beschermen tegen indringers. Al voor 1318 moeten er aarden wallen rond de stad hebben gelegen, die voorzien waren van houten palissaden en doornstruiken, en werden omsloten door een gracht. Vrijwel meteen na de verlening van het stadsrechtprivilege werd een begin gemaakt met het vervangen van deze omwalling door stenen muren, die nu nog gedeeltelijk aanwezig zijn. Bij 't Hof zie je nog de intact gebleven en gerestaureerde delen van de oude stadsmuur.

 Brug over en voorbij de molen 2e straat rechtsaf, Molenwal. Buigt later naar links. Aan het eind van de weg/kruising rechtsaf, Prijssestraat.

31 Molen de Hoop

Aan het Jach ligt molen De Hoop. Dit is een bovenkruier, een stenen windmolen uit 1853. Op de stadswal hebben eeuwenlang molens gestaan. Burgers waren verplicht hun graan op de grafelijke molens te laten malen en een deel hiervan als betaling te voldoen. Korenmolen De Hoop is een molen waar nog steeds granen op windkracht worden gemalen. Het meel wordt onder andere verwerkt in het 'Kuilenburgs Molenbrood'.

32 Urinoir en de Burgemeester Keestrasingel

Dit urinoir, wat bewaard is gebleven, stamt uit het begin van de twintigste eeuw en staat op de hoek van Burgemeester Keestrasingel en de Prijssestraat. Het is opgebouwd uit rode baksteen in halfsteens verband op een

Molen de Hoop

Urinoir

Singel- en stadsgrachten

Triowijk

gecementeerde voet en afgedekt met een hardstenen plaat, rustend op smeedijzeren ornamenten.

 Na 50 m op volgende kruising linksaf en langs het water lopen, Triosingel.

33 Singel- en stadsgrachten

Een singelgracht, singel of vest(e) is een water rond een binnenstad, vaak een overblijfsel van de middeleeuwse verdedigingsgracht van een vestingstad. Een singel heeft, in tegenstelling tot grachten in binnensteden, doorgaans geen gemetselde kademuren, maar schuin aflopende walkanten. Belangrijke redenen voor de aanleg en instandhouding van de grachten zijn en waren: afwatering, transport, verdediging en riolering. De functie als riolering hebben de singels tegenwoordig niet meer.

34 Triowijk

Sigarenfabrikant C.W. Dresselhuys' liet de Triowijk eind negentiende eeuw bouwen voor werknemers van zijn sigarenfabriek de Trio. In de bloeitijd van de sigarenrijverheid gaf deze

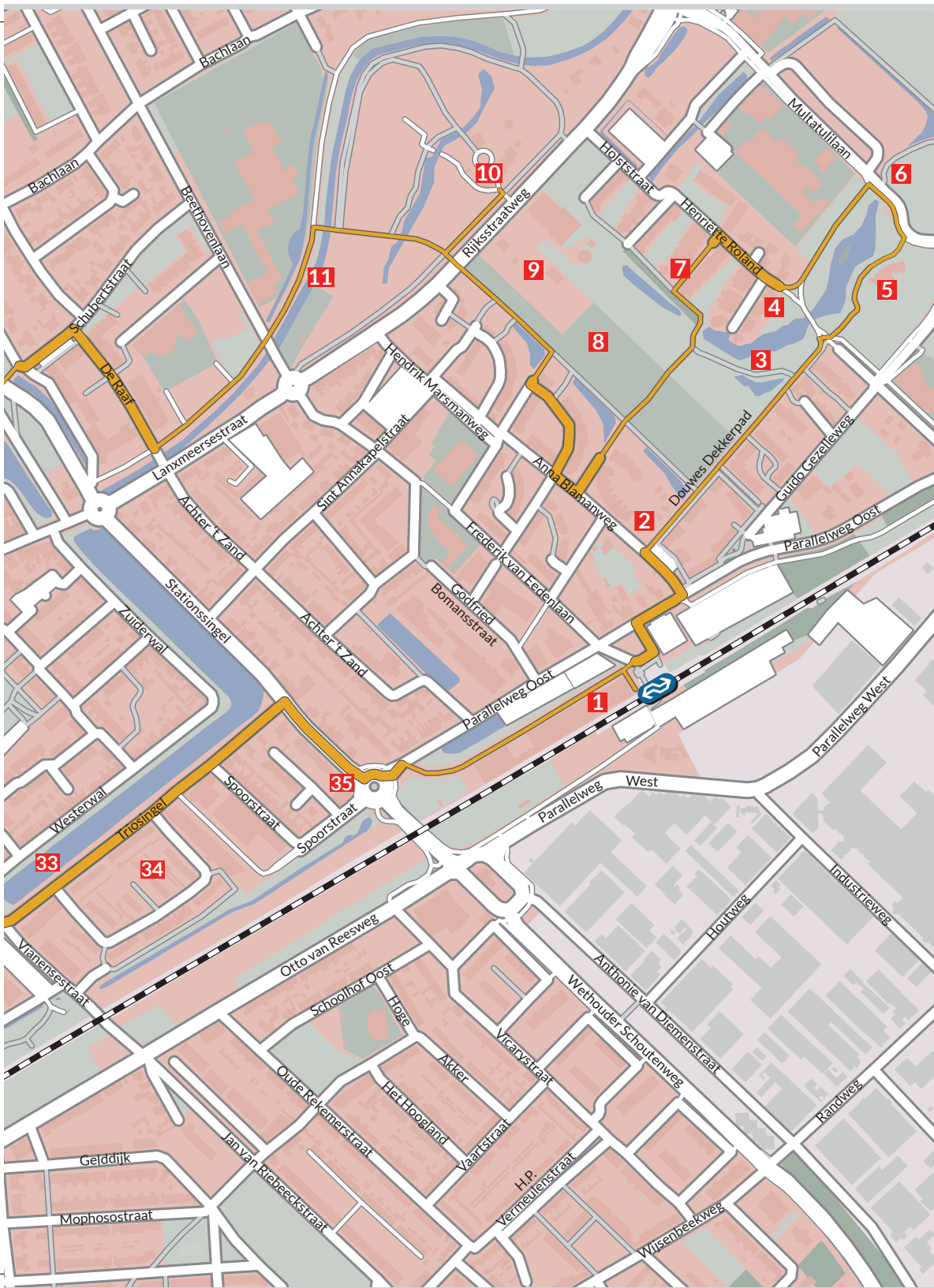
aan zo'n 840 mensen werk, ongeveer een derde van de Culemborgse beroepsbevolking. Bij zijn dood was hij de grootste werkgever van Culemborg.

 Aan het eind van de straat rechtsaf en oversteken, Stationssingel.

35 Badhuis

Op de hoek van Stationssingel/Spoorstraat staat het voormalige badhuis. De directeur van de Gasfabriek had voor zijn werknemers in de Triowijk dit in 1930 laten bouwen, zodat deze met hun gezin 1 x per week tegen betaling konden baden. Pas na de oorlog werd het verplicht om sociale woningbouw woningen te voorzien van een douche- of lavetruimte. Dit heeft tot de zestiger jaren bestaan. Toen werd dit bad tot een instructiebad van 5 x 5 m verbouwd. Nu is er een meubelmakerij in gevestigd.

 Bij rotonde linksaf, Parallelweg Oost. Na 50 meter oversteken en de straat omhoog lopen, Stationsweg naar eindpunt, Gelderlandfabriek.

CULEMBORGKLOPT.NL